

Свети Николай Нови Софийски – худ. Захари Зограф, www.historicalcities.narod.ru

СВЕТИ МЪЧЕНИК НИКОЛАЙ СОФИЙСКИ

† 1555 година
Чества се на 17 май

Тропар на свети мъченик Николай Софийски

Обогатен със сиянието на благодатта, о славний, и чрез него получил смелост, ти мъжествено изповяда единосьъзната Троица пред съдилището; когато с камъни те убиваха, ти пак не се покори, когато с огън те изгаряха, ти пак изобличи безбожната заблуда, многострадални свети Николае. Затуй те молим: изпроси за душите ни велика милост!

Кондак

На благочестието истинския поборник и непобедимия помощник сред бедите, божественя Николай нека с песни да възхвалим, защото той в последно време се яви звезда пресветла, която просвещава на верните сърцата; и като стои заедно с ангелите пред Светата Троица, той не престава да се моли за всички нас.

На 17 май почитаме свети великомъченик Николай Софийски, чието житие е написано от дякон Матей Граматик, лампадарий¹ на Сардикийската (Софийска) църква. Въпреки споменаваната от житиеписеца "грубост в думите и немощ, и низплъзновение на ума" (Стара българска литература, т.4, стр.310), творбата показва задълбочената богословска подготовка на автора, както и изобилие от факти за

живота и мъченическата кончина на свети Николай и за църковния живот в тогавашна Сердика, дал множество мъченици и просияли в святост боговдъхновени мъже, както и мощи на Божии угодници.

Свети Николай е родом от град Янина², Тесалия, чадо на богосъчетаните Мартин и Ефросиния, които от любов към Мирликийския чудотворец, го наричат Николай. Закърмен с евангелското слово, младият Николай работел като обушар и след смъртта на родителите си напуска родния си град и се преселва в София (Сердика). Той води благочестив живот в чистота и святост и по молба на своите съграждани, които обикват христорлюбивия и работлив момък, се жени. И в брак той остава усърден в милостинята, с постоянство в грижата за болните, грижовен към всички. За три години свети Николай е извикан на служба при угровлашкия воевода Мирча, но поради жестокостите и тиранията на господаря си, той се връща в Сердика.

След време, в Господа се представят и двамата синове на добродетелния Николай. Житиеписецът пише, че той като нов Иов претърпява това тежко изпитание.

Наближава и часа на неговите мъчения за Христа, които ще го увенчаят с мъченически венец. Мнозина от мюсюлманите - негови събрата по занаят, се сближават с Николай, показват привързаност и желание да вникнат в тайните на занаята, в който Николай е достигнал голяма изкусност. Те го канят на угощение и без да подозира нищо, Николай отива с тях.

Поради завист и злоба агаряните опиват мъченика и го обрязват, за да се приобщи, дори без да желае, към тяхната вяра.

Съсипан и поруган, светият мъченик се оттегля вкъщи и не излиза цяла година от дома. Там живее в "тъга и голямо изпитание с непрестанни сълзи" (пак там, стр. 339). Цяла година той извършва духовни подвизи, понася печал и укори от сродници. А "кроткият Николай понасяше и благодареше, ... считайки себе си виновен" (пак там, стр. 339).

Идва празник Възнесение, свети Николай изпраща съпругата си в храма, а в дома си се моли.

На следващия петъчен ден, когато мюсюлманите са на обща молитва, идва му на гости един ревнител на измаилтянската вяра, който беседва с него, като иска да го склони да се откаже от съпругата си, защото тя е християнка.

Блаженият го изобличава с думите: "Аз съм християнин, син на православни баща и майка и с Христовата благодат съм наречен при светото кръщение Николай".

Като вълци се насъбират агаряни, а Николай гласно изповядва вярата Христова.

Следва побой и влачене към съдилището. С молитва на уста, свети Николай е изправен пред съда. Но ръководещият съда не смее да произнесе окончателна присъда, защото чакат нов съдия. Пред всички Николай гласно изповядва вярата си. Настава смут, защото извършилите насилствено обрязване, ще бъдат уличени.

Затворен в тъмница, светецът чака новия съдия и своята окончателна присъда. Отново е изведен на съд и измъчван - един от стоящите наблизко с удар чупи челюстта му и така изскача окото на страдалеца, дори за малко да го заколи, показвайки се ревнител за вярата си.

На няколко пъти тълпата озверели убийци иска да екзекутира Николай, дори без решение на съда.

Идва вест, че иде новият съдия, а Николай разбира, че предстои да премине от земята при Бога. Изцелен свише в тъмницата, с благодарувано око, той се моли денонощно.

Посещават го боголюбци в тъмницата, които търсят неговата благословия и го подкрепят за мъченически подвиг. С един от тях, който живее наблизко до тъмницата, мъченикът беседва често и от думите му се подкрепя в страданията за Христа.

Свети Николай е изправен пред новия съдия, защитава вярата си и едвам е спасен от ръцете на фанатизираната тълпа. Съдията дори провежда поверителен разговор с мъченика, като го увещава да се спаси, като приеме формално исляма.

Но един освирепял богоборец, виновен за смъртта на свети Георги Нови, се впуска да организира мъченичеството и на свети Николай. Той го заплашва с изгаряне. Но достохвалният Николай отхвърля заплахите с неустрашимост "Ако ли се безпокоите за дървата, аз сам ще заплатя цената им" (пак там, стр. 370)

Страдалецът е изведен от тъмницата, освободен от оковите, вързан с въже и поведен сред беснеещото множество. По Божи промисъл, в близост до него е и един юноша от православните, комуто е дадено да води светеца на заколение. Така по Божия милост, свети Николай е съпроводен от свой единовверен брат. Но и онзи, който бе дошъл да беседва с него в тъмницата, отхвърля страха и върви край него в блъсканицата. Поглеждайки се, те изразяват любовта си в Христа.

Обущарят-мъченик бърза пред всички, покланя се пътьом пред храма "Възнесение Господне" и, подкрепен от Светия Дух, вижда Горния Йерусалим. Но преди да стигне мястото, един от богопротивните с голям камък го удря по главата. Епархът³, който предвожда шествието, иска да накаже този своеволен нарушител на реда.

На мястото Юч бунар (Три кладенци), западно от тогавашните предели на Средец, светият мъченик за последен път с поглед предава благослов на съпътстващия го християнин. „И докато молитвите са още на устните, внезапно бива пребит с камъни, като първомъченика Стефан“ (пак там, стр. 373). А един от убийците взема голям камък и с всички сила го удря по темето. Така Бог приема пресветата му душа. Наблизко се търкулва част от черепа му с мозъка на светеца, а върху него все още стои малката червена шапка от коприна, която светецът много обичал да носи. Християнинът, който е беседвал с него в тъмницата и сега го

наблюдава, веднага поръчва на едно момче от православните, което незабелязано грабва тези мощи и му ги донася.

Развилнялата се тълпа беснее над мъртвото и многострадално тяло. Дори децата хвърлят камъни върху трупа. Накрая го завлачват към намиращите се в близост християнски гробове. Но мюсюлманите решават да изгорят с огън останките от тялото на светеца, за да лишат християните от светите му мощи. Вързано на два кола, мъртвото тяло е ударено с голямо дърво, така че вътрешностите изтичат в огъня. Всичко изгаря, а останалата пепел разпръскват във въздуха и в течащия наблизно поток.

Житиеписецът добавя, че димът от изгарянето на мощите, се разпростира първо над християните, които скупчени гледат отдалеч, сетне се издига нагоре като благовонно кадило към Божия престол.

Това се случва в четвъртъчен ден, на 17 май, 1555 г., в един часа по пладне, в дните на Сюлейман, син на султан Селим.

Господ да ни вразуми по молитвите на свети великомъченик Николай Софийски!

- (1) лампадарий – служител в църквата, който се грижи за светилниците.
- (2) град, който днес се намира в Гърция
- (3) епарх – заместник, управител на област.

Източник: Стара българска литература, т. 4, С.,1986

Скоро след кончината на св. Николай Софийски, Средецкият митрополит Яков обявил канонизацията му на специално свикан за целта събор. Той приел запазените мощи на светеца (части от черепа и костите му), положил ги първоначално в ковчега с мощите на св. крал Милутин в църквата "Св. Архангел Михаил". По-късно част от св. мощи били прибрани в дървен храм.

Гробът на св. Николай Софийски е един от малкото известни гробове на български светци. Днес той се намира в центъра на София, в квартала "Три кладенци". На триста метра от него (в градинката между улиците "Пиротска" и "Опълченска"), се извисява красивият храм, посветен на светия мъченик, който е един от най-големите храмове в България. Храмът е бил издигнат по проект на архитект Антон Торнов и на 3 декември 1900 е бил осветен от софийския митрополит Партений. В новоизградения храм положили в сребърна мощехранителница част от мощите на светеца. Друга част била предадена на храм "Св. София".

В началото на 70-те години на XX век на гроба на светеца бил издигнат малък параклис. Той се намира в малко дворче на днешната улица "Цар Симеон" 125 и е отворен за посещение в ранния следобед всеки делничен ден.

В края на 70-те години на XX век изящната мощехранителница била открадната заедно с мощите от храма, посветен на светеца. Тогава църковното настоятелство на храм "Св. София" подарило пазената там частица от светите му мощи на храм "Св. Николай Софийски".

Сега мощите на св. Николай Нови се съхраняват в храма и се изнасят за поклонение от вярващите на 16 и 17 май и на някои по-големи празници. В навечерието на храмовия празник, след Великата вечерня, литийно шествие начело със св. мощи на св. Николай води поклонниците до параклиса, като и в двата дни мощите са изложени за поклонение от вярващите.

Софийският книжовник дякон Матей Граматик, съвременник на св. Николай и очевидец на неговите страдания и смърт, написал служба и пространно житие на светеца. Днес ръкописът се съхранява в Църковно-историко археологическия институт към Българската православна църква-Българска патриаршия.

Източник: www.sveti-nikolai.com – сайт на храм „Свети Николай Софийски“

2022 г.